

Miska Hauser

*Z cestovateľského
denníka rakúskeho
virtuóza*

*Listy z Kalifornie,
Južnej Ameriky a Austrálie
(1853 – 1859)*

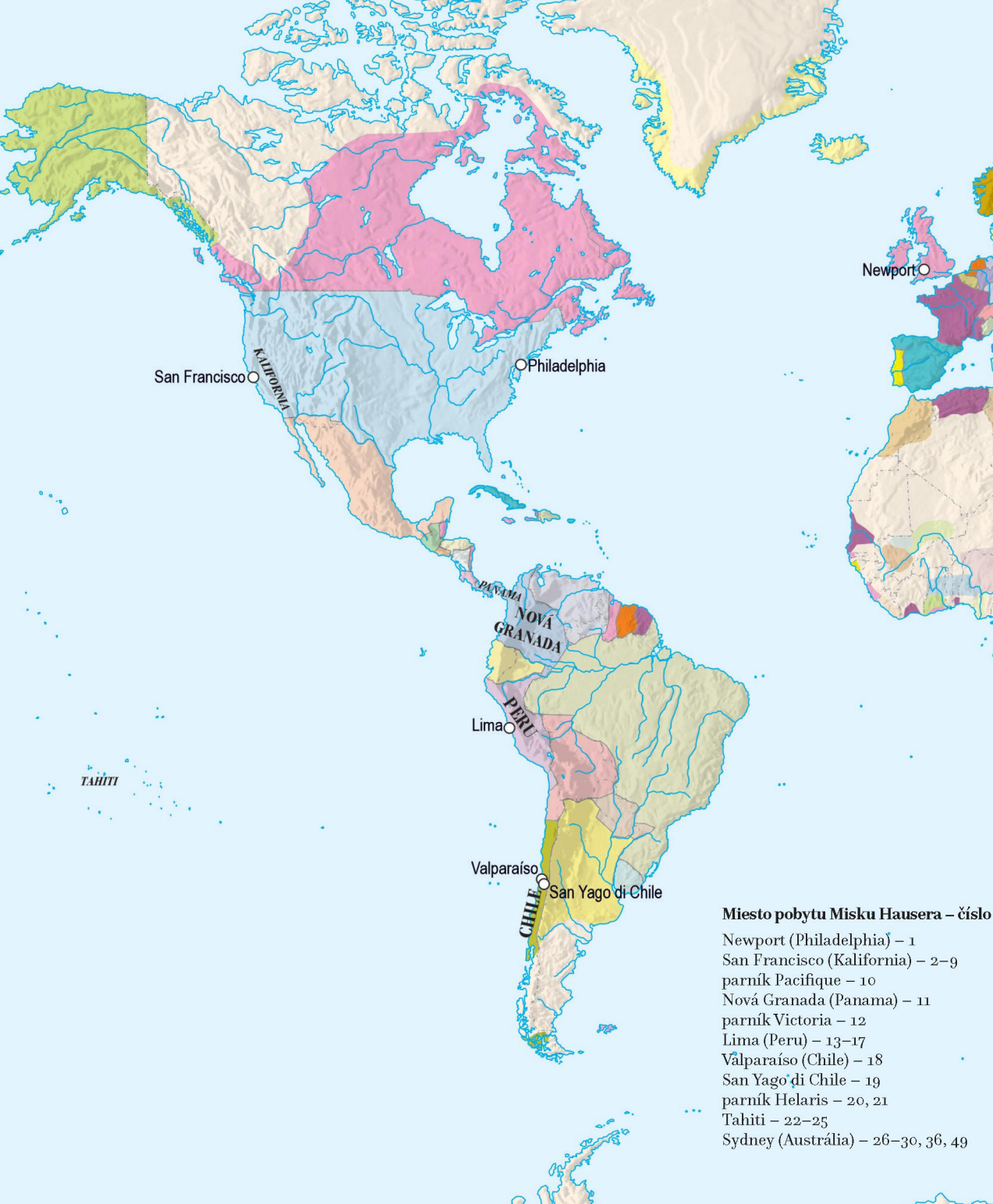

hudobné entrum
MUSIC CENTRE SLOVAKIA

MISKA HAUSER

Z cestovateľského denníka rakúskeho virtuóza
Listy z Kalifornie, Južnej Ameriky a Austrálie
(1853 – 1859)

San Francisco

KALIFORNIA

Philadelphia

Newport

PANAMA

NOVÁ GRANADA

Lima

PERU

Valparaiso

San Yago di Chile

CHILE

TAHITI

Miesto pobytu Misku Hausera – číslo

- Newport (Philadelphia) – 1
- San Francisco (Kalifornia) – 2–9
- parník Pacifique – 10
- Nová Granada (Panama) – 11
- parník Victoria – 12
- Lima (Peru) – 13–17
- Valparaiso (Chile) – 18
- San Yago di Chile – 19
- parník Helaris – 20, 21
- Tahiti – 22–25
- Sydney (Austrália) – 26–30, 36, 49

listu

- Goulburn (Austrália) – 31–32
- Parramatta (Austrália) – 33
- Bathurst (Austrália) – 34
- Moreton Bay (Nové Holandsko) – 35
- Melbourne (Austrália) – 37–41, 50
- Ballarat (Austrália) – 42
- Geelong (Austrália) – 43–44
- Adelaide (Austrália) – 45–48
- parník Emeau – 51–53, 56
- Point de Galle (Cejlón) – 54–55
- Malta – 57

Miska Hauser

*Z cestovateľského
denníka rakúskeho
virtuóza*

*Listy z Kalifornie,
Južnej Ameriky a Austrálie
(1853 – 1859)*

SIGMUND HAUSER
editor (1859)

HUDOBNÉ
CENTRUM
2023

MISKA HAUSER

Z CESTOVATELSKÉHO DENNÍKA RAKÚSKEHO VIRTUÓZA. LISTY Z KALIFORNIE, JUŽNEJ
AMERIKY A AUSTRÁLIE

(1853 – 1859)

Vydalo Hudobné centrum v Bratislave v roku 2023 ako svoju 225 publikáciu. 1. vydanie.
Preklad: Silvia Ruppelدتová. Redakcia: Vladimír Godár. Jazyková redakcia a korektúry:
Katarína Godárová. Tlač: AEPRESS, s.r.o.

ISBN 978-80-89427-93-2 (print)

ISBN 978-80-89427-94-9 (PDF)

Obsah

Úvodom	11
1. list – San Francisco (Kalifornia), marec 1853	15
2. list – San Francisco, 15. marca 1853	20
3. list – San Francisco, 1. apríla 1853	25
4. list – San Francisco, 15. apríla 1853.	30
5. list – San Francisco, 4. mája 1853.	35
6. list – San Francisco, 20. mája 1853	38
7. list – San Francisco, 6. júna 1853	43
8. list – San Francisco, 28. júna 1853	47
9. list – San Francisco, 12. júla 1853	51
10. list – Na palube parníka Pacifique, 1. decembra 1853.	55
11. list – Nová Granada (Panama), 5. decembra 1853.	58
12. list – Na palube parníka Victoria, 18. decembra 1853.	59
13. list – Lima, 1. januára 1854	61
14. list – Lima, 15. januára 1854	64
15. list – Lima, 1. februára 1854	68
16. list – Lima, 1. marca 1854.	74
17. list – Lima, 15. septembra 1854	80
18. list – Valparaíso, 14. mája 1854.	84
19. list – San Yago di Chile, 29. júna 1854.	90
20. list – Na palube parníka Helaris, september 1854	96
21. list – Na palube parníka Helaris, september 1854	100

22. list – Tahiti, 30. septembra 1854.	102
23. list – Tahiti, 30. septembra 1854.	104
24. list – Tahiti, 12. októbra 1854.	110
25. list – Tahiti, 12. októbra 1854.	113
26. list – Sydney, 1. decembra 1854	118
27. list – Sydney, 20. decembra 1854	123
28. list – Sydney, 1. januára 1855.	130
29. list – Sydney, 1. januára 1855.	134
30. list – Sydney, 15. januára 1855	137
31. list – Goulburn (v západných zlatých dištriktoch Austrálie), 6. februára 1855	143
32. list – Goulburn, 20. februára 1855.	148
33. list – Parramatta (v austrálskych baniach), 1. marca 1855	153
34. list – Bathurst (v západných baniach), 15. marca 1855	158
35. list – Moreton Bay (na juhu Nového Holandska), 2. apríla 1855	164
36. list – Sydney, 15. apríla 1855	170
37. list – Melbourne (Austrália), 15. mája 1855.	175
38. list – Melbourne, 15. mája 1855	178
39. list – Melbourne, 15. júna 1855	182
40. list – Melbourne, 6. júla 1855.	187
41. list – Melbourne, 4. augusta 1855	192
42. list – Ballarat (Austrália), 30. augusta 1855	198
43. list – Geelong (Austrália), 21. september 1855.	204
44. list – Geelong, 15. októbra 1855	209
45. list – Adelaide (Južná Austrália), 30. novembra 1855	215
46. list – Adelaide, 20. decembra 1855	221
47. list – Adelaide, 5. januára 1856.	227
48. list – Adelaide, 1. februára 1856	233
49. list – Sydney, 28. mája 1857.	238
50. list – Melbourne, 2. augusta 1857	243
51. list – Na palube parníka Emeau, júl 1858.	247
52. list – Na palube parníka Emeau, júl 1858.	253
53. list – Na palube parníka Emeau, august 1858	257
54. list – Point de Galle (ostrov Cejlón), 12. augusta 1858.	260
55. list – Point de Galle, Cejlón, august 1858	263
56. list – Na palube parníka Emeau, august 1858	265
57. list – na palube parníka Cheviot pred Maltou, 3. septembra	270
Obrazová príloha.	273

Vladimír Godár: Prešporský huslista Miska Hauser a jeho cesta okolo sveta	283
Miska Hauser (1820 – 1887): Dielo	313
Silvia Ruppeldtová: Stredoeurópsky hudobník na križovatkách 19. storočia	325
Menný register	333

Úvodom

Ako vydavateľ nasledovných listov z ciest, pôvodne určených len úzkemu a dôvernému kruhu príbuzných a priateľov, odovzdávam ich verejnosti váhavo a s rozpakmi aj napriek priateľskému a povzbudivému prijatiu, ktorého sa im dostalo v prílohe *Ostdeutsche Post*.¹ Diktované letnými dojmami okamihu sa len ostýchavo opovažujú zaradiť k významným cestopisom novoveku a nevyhovejú ani zhovievavosti najdobráckejšieho čitateľa, ak od nich bude očakávať nové výklady, vedeckú hodnotu alebo precíznosť. Kto však naopak neprecení a neopovrhne skromnými pozorovaniami prostého virtuóza, ktorý sa s huslami a slákom plavil všetkými smermi za vanúcim vetrom, a kto by za pohodlnejšie

¹ Noviny *Ostdeutsche Post* po prvý raz vyšli 1. októbra 1848 ako večerník. Vydavateľom bol pražský rodák, spisovateľ, novinár a politik Ignaz Kuranda (1811 Praha – 1884 Viedeň), ktorý pred marcovými udalosťami 1848 spoločne s Jakobom Kaufmannom vydával zakázaný, ale obľúbený časopis *Grenzbote* (1842 – 1848). *Ostdeutsche Post* boli jediným od vlády nezávislým tlačivom Rakúska s rozšírením aj v cudzine. Prvoradá dôležitosť sa prikladala zahraničnej politike, hospodárstvu a prílohe s fejtónmi. Noviny boli orientované veľkonemeckým smerom, presadzovali konštitučný centralizmus, bojovali proti neoabsolutizmu, podporovali politiku Antona von Schmerlinga (v rokoch 1849 – 1851 rakúskeho ministra spravodlivosti), zasadzovali sa za zrovnoprávnenie a asimiláciu Židov a bojovali proti konkordátu (zásluhou čoho boli v otvorenom nepriateľstve s *Wiener Kirchenzeitung*).

pokladal spoznávať svet skôr na neškodných listoch knihy než na potulkách horami a oceánmi, nuž ten by mohol, nazdávam sa, v čítaní týchto zobraňovaných listov nájsť uspokojenie. Tieto v letku zaznamenané zápisky mu môžu predviesť ak aj nie priam hotové obrazy, tak aspoň naskicované obrisy veľkého atlantického sveta a dojmy hlboko prežívaných zážitkov a tisícorakých úkazov, ktoré počas deviatich rokov potuliek rozprávač vnímal a pozoroval.

Keď pripomínam hneď na začiatku tieto skutočnosti, dovoľte mi tiež uviesť, že môj potulkami zmámený brat, ktorý sa narodil v roku 1822 v Pressburgu v Uhorsku, už od raných liet prejavoval neobyčajné volanie k hudbe, ktoré vytláčalo všetky detské hry. Conradin Kreutzer,² vtedajší kapelník tamojšieho divadla, navštevoval umením predchnutý rodičovský dom chlapca a podnietil aj jeho prvé hodiny husľovej hry. Úspech bol o to priaznivejší, že už krátko na to si mohla verejnosť vtedy sotva dvanásťročného chlapca vypočuť pri mnohých príležitostiach v divadle. Počas navštevovania konzervatória pod vedením pána profesora Böhma³ našiel Michael Hauser v k. k. komornom virtuóзовi pánu Josephovi Maysederovi⁴ horlivého a vrúcneho priateľa a učiteľa, ktorý vnukol jeho ďalšiemu vzdelaniu umelecké a veľmi sľubné smerovanie.

² Conradin Kreutzer (1780 Messkirch, Fürstenberské kniežatstvo – 1849 Riga, Ruské impérium), nemecký ranoromantický skladateľ, dirigent a klavirista. Pri prvom pobyte vo Viedni (1804) sa tu zoznámil s Josephom Haydnom a pravdepodobne študoval u Albrechtsbergera. Neskôr sa stal kapelníkom viedenského Kärntnertortheater (1822 – 1827, 1829 – 1832) a Theater in der Josefstadt (1833 – 1835); do Kärntnertortheater sa vrátil roku 1835. Pôsobil tiež v Paríži, Kolíne, Mainzi a v Rige, kde aj umrel.

³ Joseph Böhm (1795 Pešť – 1876 Viedeň), uhorský huslista a husľový pedagóg, ktorý sa stal profesorom husľovej hry vo Viedni na práve založenom Konzervatóriu (1819) a pôsobil tu až do roku 1848. Pôsobil zároveň v cisárskom orchestri (1821 – 1868) i ako sólista a kvartetový hráč (popri Maysederovi a Schuppanzighovi). Premiérovo uviedol viaceré diela Beethovena i Schuberta a je považovaný za otca viedenskej husľovej školy; k jeho žiakom popri Hauserovi patrili aj H. W. Ernst (1812 – 1865), Joseph Joachim (1831 – 1907), Jakob Dont (1815 – 1888), Eduard Reményi (1828 – 1898), Georg Hellmesberger (1800 – 1873) a iní. Bol aktívny aj ako skladateľ.

⁴ Joseph Mayseder (1789 Viedeň – 1863 Viedeň) bol rakúsky huslista a skladateľ, žiak Antonína Vranického (1761 – 1820). Pôsobil ako sólista i komorný hráč, aj v súboroch Beethovenových patrónov Zmeškala a Lobkowitza. Bol stálicou pri interpretácii kvartetu Mozarta, Haydna a Beethovena, koncertným

V spoločnosti otca, ktorý bol voľakedy ako husľový amatér v blízkom vzťahu s Beethovenom, podnikol môj brat v roku 1840 prvý nesmelý umelecký výlet do Nemecka. Ten sa napokon s čoraz väčšími úspechmi predĺžil na takmer osem rokov trvajúcu koncertnú cestu Nemeckom, Dánskom, Švédskom, Nórskom, Fínskom a celým Ruskom až po hranice Sibíri. Keď sa v roku 1848 vrátil do Viedne, prvé tóny jeho huslí prerušili údery hromu revolúcie; vpád pre umenie takých nepríjemných udalostí, ktoré vtedy zachvátili väčšinu Európy, rozhodol o tom, že vyhládal pokojný kozub rodného mesta, kde sa v prípravách na väčšie cesty do Francúzska a Anglicka napokon oddal výlučne štúdiu a skladaniu hudby. Po príchode do Londýna ho mimoriadne priaznivé pozvanie zväbilo za oceán, a už 1. januára 1850 sa parníkom „Baltic“ odplavil do New Yorku. Odtiaľ pod záštitou koncertnej spoločnosti dva roky putoval všetkými smermi územím Únie. Od snehových polí Kanady až ku kvetmi zaplavenému prameňu Niagary a jej burácujúcim vodopádom, od najodľahlejších osád Západu až k bujným pomarančovníkovým lesom Luisiany vari ani nebolo mesta, ktoré by bolo ostalo nedotknuté návštevou tohto moderného ťaženia Argonautov. V roku 1852 sa opäť vrátil do New Yorku a plavil sa tokmi Ohia a Mississippi popri oslepujúcich scenériách otrokárskeho štátov a čarovnej oblasti Juhu. Avšak zlovestné horúčky Havany, ktoré tam medzi lesmi plnými rozkvetu a omamných vôní striehnu ako ľstiví démoni, jeho pobyt na tomto ostrove zázrakov skrátili. Náhlil sa naspäť do New Yorku, a práve tam v ňom dozrelo rozhodnutie, rovnako dobrodružné ako nebezpečné: zamieriť do Kalifornie. Nechcem však predbiehať rozprávača. Práve na týchto miestach sa začínajú opisy listov, ktoré týmto odovzďávam väčšiemu okruhu čitateľov. Kiežby sa u nich stretli s priateľským prijatím a udržali ten záujem, ktorý si už predtým tak ľahko a prirodzene získali v novinových stĺpkoch.

Viedeň, november 1858
Sigmund Hauser

majstrom orchestra vo viedenskom Hoftheatri (1810), v Hofkapelle (1816) i cisárskym sólistom. Takisto pôsobil ako skladateľ.

1. list – San Francisco (Kalifornia), marec 1853

Poučený mnohoročnými skúsenosťami som dospel k presvedčeniu, že na pôde Európy pre virtuózov už zlaté záhrady Hesperidiiek dávno zanikli. Nuž som zbalil husle do puzdra odolného voči vode, nádeje zložil do skromného priečinka a s ľahkým srdcom som sa vydal na plavbu oceánom. Amerika, nazdával som sa, je šťastná krajina; ešte nezachvátená prívalom koncertov a virtuózov, každého umelca zaraz víta ako posla z iného sveta a prepustí ho vybaveného najvzácnejším tovarom pomínuteľnosti. A hľa! Štyrikrát som krížom krážom preputoval Spojenými štátmi, v krátkom čase aj Savannah a Kanadou, a na mnohých miestach som hral zo desať či dvanásť ráz! Bravúrne čosi! – zvolali by ste. A celkom bez námahy! Ja, nováčik, neskúsený Európan, som získal málo, zato o to viac moji agenti. Prefíkaní ľudia ako Barnum⁵ nevravia: „Si umelec, a preto si zaslúžiš odmenu.“ Hovoria: „Si umelec, zriedkavý tovar. Preto ťa práve ja musím predať a vyšťaviť do poslednej kvapky.“ Tu totiž jestvuje i trh s bielymi otrokmi. Tušiac svoju obchodnú cenu bežal som rýchlo od tohto kupca duší a vedomý si toho, že tento milý pán sa už v týchto častiach Únie postaral o to, aby som stratil čaro nováčika, rýchlo som zutekal do Kalifornie. Dokonca som rozhodne odriekol aj návrh cestovať s Henriette Sontagovou,⁶ hoci podmienky boli osľňujúce.

⁵ Phineas Taylor Barnum (1810 – 1891), veľkopodnikateľ so zábavou v USA – hudobníkmi i zvermi. Ťažiskovo ovplyvnil komercializáciu hudobného umenia.

⁶ Henriette Sontagová, pôvodne Gertude Walpurgis Sontag (1806 Koblenz – 1854 Ciudad de México), medzinárodne uznávaná nemecká sopránistka. Známa bola postavami v operách Rossiniho, Donizettiho a Belliniho. Roku 1823 ju Carl Maria von Weber počul vo Viedni v Rossiniho opere *La donna del lago* a ponúkol jej hlavnú postavu v pripravovanej a onedlho uvedenej premiére svojej opery *Euryanthe*. Roku 1824 ako 18-ročná vystúpila v rámci viedenskej premiéry Beethovenovej *Ódy na radosť* (9. symfónia) a Missy

So zámerom získať na túto poeticko-prozaickú umeleckú cestu speváčku vycestoval som z New Yorku do Philadelphie. Tu som sa stretol s Olem Bullom,⁷ ktorý sa so mnou blažene podelil o úmysel uviesť tónmi svojich severských huslí do pohybu zlato Kalifornie. Rozhodol som sa preto poponáhlať. V tom zhone som nevedel nájsť „oživenú lýru“ a rozhodol som sa v spoločnosti klaviristu „Laveneaua“ prvého januára vycestovať z New Yorku. Elegantný parník Baltic nás bleskovo preplavil na nedozernú vodnú plochu. Medzi cestujúcimi som stretol mnoho známych. Na Atlantickom oceáne sme strávili dvanásť dní. Oboplávali sme ostrovy Kuba, Jamajka a Haiti. Bol to veľkolepý, povznášajúci pohľad. V noci ležal pred našimi zrakmi ostrov Kuba osvetlený svetom luny, zázračne sa rozlievajúcim po pokojnej hladine mora. Aké drobné sú radosti umenia oproti radostiam prírody, ktoré vie človek oceniť až vtedy, keď si vycibří jemný cit.

Na dvanásty deň sme priplávali do San Juan del Norte⁸ a zakotvili sme v malom, mne vizuálne veľmi známom prístave, pretože som jeho vyobrazenie kedysi dávno videl v jednom populárnom časopise.⁹

Až tu sa začína skutočná Amerika s jej bujným a veľkolepým svetom živočíchov a kveteny. Rozmanitosť, krása a bohatstvo farieb tropických plodín prebúdza úžas všetkých návštevníkov prichádzajúcich z menej požehnaných krajov. Palmy všakovakých podôb, kokosové palmy a kaktusy rastú v rozšafnej márnوترatnosti a na týchto horúcich rajských ostrovoch stále žijú nahí Indiáni.

Cestujúcich ubytovali v napochytré zbúchaných domoch z latiek, ktoré nesú náramne zábavné meno „hotel“, hoci vnútri by ste také dačo márne hľadali. Ludomilná starostlivosť viacerých špekulantov nás síce nezanechala bez potrebného občerstvenia, v ponuke bolo dokonca

solemnis (7. a 13. mája 1824). V roku 1851 sa začalo jej úspešné turné po USA. Počas ďalšieho amerického turné zomrela v Mexiku na cholere.

⁷ Ole Bull (1810 – 1880): nórsky huslista a skladateľ, jeden z najvýznamnejších husľových virtuózov 19. storočia, priateľ Franza Liszta i Misku Hausera.

⁸ San Juan del Norte alebo Greytown, dnes San Juan de Nikaragua – mesto v departemente Río San Juan v Nikaragui.

⁹ *Pfennig-Magazin*: prvý nemecko-jazyčný popularizačný týždenník s ilustráciami. Vychádzal v rokoch 1833 až 1855, vrchol dosiahol v roku 1847 s nákladom 100 000 výtlačkov. Od roku 1843 mu konkuroval *Illustrierte Zeitung*.

i šampanské, avšak za nanajvyš exotické ceny! Závrat tropického nadšenia nabádal roztúžene stonať po menej nákladnej próze severu.

Blížila sa vytúžená hodina odchodu a po dvadsaťštyri hodín trvajúcom utrpení nás natlačili na menšie lode, ktoré, prísne rozlišujúc medzi nevyhnutným a prebytočným, neobsahovali žiadne posteľe. Ešte i Diogenov sud je na veľkú zámorskú plavbu podstatne pohodlnejší a žiaducejší ako naša loď.

Keď sme šťastlivo prekonali niekoľko menších vodných plôch, štrnásteho januára o desiatej ráno sme dosiahli pevninskú šiju. Len čo si nás všimli Indiáni, náhlili sa ponúknuť cestujúcim svoje chutné ovocie. Dostali za to rôzne maličkosti. Ešte nikdy som nevidel takých škaredých, špinavých ľudí, ako sú títo. Akoby tu príroda chcela korune tvorstva odňať všetko to, čím v prekypujúcej miere obdarovala zvieratá a rastliny. Odtiaľto sme pokračovali do San Juan del Sur,¹⁰ kde sme našli zopár domov a prenocovali tam. Deň na to nás Indiáni v malých člnoch previezli morskou úžinou, čo v týchto podmienkach trvalo celú noc. Po bludných plavbách vlečúcich sa niekoľko dní, na ktorých nás tu a tam pozdravil i krokodíl, sme konečne dosiahli Itaku našich predbežných túžob: Nikaraguu. V Nikaraguu, kde ešte stále žijú nahí Indiáni, bolo na toto ročné obdobie (polovica januára) neznesiteľne teplo. Keď som si pomyslel, že práve teraz sa v mojej domovine udomácňuje najväčšia zima a predstavil som si sneh a ľad, bolo mi ešte teplejšie. Pred štrnástimi dňami ešte v New Yorku v treskúcej zime – a teraz v tropickom slnečnom kúpeli. Namiesto zimného kabáta som mal na sebe len ľahké biele sako, najľahšie možné nohavice a široký panamský klobúk. K tomu si prirátajte moju korpulentnosť a máte pred sebou obraz tučného námorníka.

Po krátkom pobyte v Nikaraguu sme sa opäť nalodili na veľký parník, ktorý nás za predchádzajúcu tvrdzu v mnohom odškodnil, a plavili sme sa do Panamy. Zakotviť sme tam však nemohli, pretože búrka more priveľmi rozbúrila. V zátokke medzi dvoma vrchmi, kam sme boli donútení sa vrátiť, bolo zdvíhanie vln cítiť menej a s nesmiernym úsilím a vypätím všetkých síl sa nám nakoniec podarilo vylodiť. Aký len rajský pohľad sa ponúkol nášmu zraku! Na širokom mori stále zúril víchrica, tu však vládol blažený pokoj. Vtáci spievali, opice svižne

¹⁰ San Juan del Sur, pobrežné mesto v Tichom oceáne, v departemente Rivas na juhozápade Nikaraguu.